

KORANTA YA
SADiLaR
South African Centre for Digital Language Resources

E TSHEHEDITSWE KE:

science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

E TSHWERWE KE:

NORTH-WEST UNIVERSITY
NOORDWES-UNIVERSITEIT
YUNIBESITHI YA BOKONE-BOPHIRIMA

BALEKANE:

Touching lives through innovation

Inter-institutional Centre for Language
Development and Assessment

UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
UNIVERSITY OF PRETORIA
YUNIBESITHI YA PRETORIA

UNIVERSITEIT
iYUNIVESITHI
STELLENBOSCH
UNIVERSITY

SESOTHO: Pudungwana 2021

DIYUNIVESITHI TSA AFRIKA BORWA – DI KGATHA TEMA E KGOLO LEANONG LA SADILAR LE BOHLALE

- Moprof Langa Khumalo

Sepheo sa SADiLaR ka ho kgothalletsa le ho tshehetsa diphuputso tsa dijithale le ho ntshetsa pele dipuo tsa molao tsa Afrika Borwa tse 11, e le ho kgothalletsa le ho eketsa sekolashipi sa Dithuto tsa Mahlale a Botho Afrika Borwa le khonthinenteng ena, ha ka nako e tshwanang e ntse e theha tshebedisano e radilweng hantle le mekgatlo eo re sebedisanang le yona ya sehae le ya matjhaba e nang le ditshi tsa ditshebeletso tse tshwanang kapa tse tlatsetsang.

BALA KA:

Diyunivesithi tsa Afrika Borwa - di kgatha tema e kgolo leanong la SADiLaR le bohlale

Porojeke ya Dipuo tse Ngata ya Mantswe a COVID-19

Mehodi ya Tlotlontswe ya Dijithale ya SeN|juu

#WomensMonth2021: Ho Eketsa Setjhaba sa Theknoloji ho Matlafaditse Basadi Dithutong Tsa Mahlale a Botho le Bosetjhaba

Patlisiso ya mantswe a Seafrikanse a bong e entsweng ke SADiLaR

Diketsahalo tse tlang

1

Kahoo diyunivesithi tsa Afrika Borwa ke ditsi tsa bohlokwa tse ka kgonang ho tjhorisa sepheo le tjhebelopele ya SADiLaR. Kahoo di nkwa e le bomphato ba bohlokwa bao e sebedisanang le bona. Mookamedi e moholo wa SADiLaR, e leng Moprof Langa Khumalo, o qadile ho etela diyunivesithi ka sepheo sa ho thakgola karolo ya bohlokwa ya dipuisano tsa leano leo Setsi se tsepamisitseng maikutlo ho yona, le jwalokaha ho boletswa moralong wa leano la SADiLaR.

2

Ka lebaka la sewa sa Covid-19, ho tla fihlela jwale diketelo tsohle di etsahetse ka tsela e vitjhuwale ka mananeo a inthaneteng a tshwanang le Zoom kapa Microsoft Teams. Dikopanong tsena, Moprof Khumalo o ile a hlalosa sepheo le morero wa SADiLaR. Hara dintho tse ding, sepheo sa diketelo tsena ke ho thakgola tshebedisano pakeng tsa diyunivesithi tsena le SADiLaR ho itshetlehile ka dibaka tse hlwailweng dithehong tse sa tshwaneng moo ho nang le tlhokeho kapa dibaka tse thahasellisang tseo diyunivesithi tsena di batlang ho hola ho tsona. Ho hlahile diphetho tse sa tshwaneng le tse thahasellisang tse nang le kgoneho ya katleho. Dipuisano le Yunivesithi ya Stellenbosch, Yunivesithi ya Kapa Bophirimela, Yunivesithi ya Theknoloji ya Cape Peninsula, le Yunivesithi ya Witwatersrand, Yunivesithi ya Pretoria le Yunivesithi ya Venda di

9

11

12

felletse ka diboka tse ding ka sepheo sa ho tiisa maqhama kapa diprojeke tseo mahlakore ka bobedi a di thahasellang ebile a ka fumanang melemo ho tsona. Ho etela Yunivesithi ya KwaZulu-Natal ho fihlile sehlohlolong ka ho qalwa ha mojule wa dijithale wa dithuto tsa botho Dikolong tsa Bonono. Thupelo ya mojule ona e tla etswa ka ho feletseng inthaneteng, mme e tla hlahlojwa sehle sa bobedi sa selemo sa thuto sa 2021.

SADiLaR e kene dipuisano le ditheo tsena ka sepheo sa ho phethela ditumellano tseo e tla ba moralo wa dipuisano tse tswelang pele le tsa kamoso. Ntlheng ya Moralo o Motjha wa Leano la Dipuo bakeng sa Thuto e Phahameng, Moprof Khumalo, a sebetsa le Universities South Africa (USAf), o eteletse pele letoto le dikarolo tse tharo la diboka tsa barutehi le Batlatsi ba Batjhanselara le Bathusi ba Batlatsi ba Batjhanselara ditheo tsohle tse 26 tsa setjhaba hammoho le bathahaselli ba motheo e le ho beha SADiLaR boemong ba monkarolo wa bohlokwa phanong ya tshehetsho ya matlotlo a setekgenike le a leano e le hore Moralo o Motjha wa Leano la Dipuo bakeng sa Thuto e Phahameng o ka kenngwa tshehetsong ka katleho. Ho tla fihlela ha jwale, ho etela diyunivesithi ho atlehile haholo.

POROJEKE YA DIPUO TSE NGATA YA MANTSWE A COVID-19

- Nomsa Skosana le Respect Mlambo

Mathwasong a selemo sena, Toropo ya Tshwane e ile ya kopa South African Centre for Digital Language Resources (SADiLaR) hore e e thushe ho etsa letoto la mantswe a amanang le Covid-19 a dipuo tse ngata bakeng sa dipuo tsohle tsa Afrika Borwa.

Toropo e buisane le SADiLaR ka taba ena hobane Setsi sena se ikemiseditse ho etsa tsoho la monna ebile se tsepamisitse mohopolo tlhabolong ya dipuo tsohle tsa semmuso tsa Afrika Borwa, le ho tshehetsa phuputso le ntshetsopele mafapheng a ditheknoloji tsa puo le dithutong tse amanang le dipuo tsa mahlale a botho le bosetjhaba.

Toropo ya Tshwane le SADiLaR di ile tsa bokella letoto la mantswe a mangata. Meelelo le ditlhaloso tsa mantswe ao di ne di fanwe feela ka Senyese mane. Kahoo, Toropo ya Tshwane le SADiLaR di ile tsa fana ka mantswe a tshwanang ka dipuo tsohle tse semolao tsa Afrika Borwa. Toropo ya Tshwane e ile ya fana ka mantswe a tshwanang ka dipuo tse tshelentseng, e leng ka Sepedi, Setswana, Seafrikanse, Sezulu, Seveda le Setsonga athe SADiLaR yona e ile ya fana ka mantswe a tshwanang ka dipuo tse ding tse nne e leng Sendebele, Seswati, Sexhosa le Sesotho. Mantswe ohle ka dipuo tsohle a ile a hlophiswa ke bobedi Toropo ya Tshwane le SADiLaR. Tlhalobo ya mantswe e ile ya etswa ke dikomiti tsa tlhalobo ya mantswe tlasa boetapele ba Mekgatlo ya Naha ya Dipuo kapa National Language Bodies (NLB) mme SADiLaR ya tshehetsa mosebetsi ka ditjhelete athe Toropo ya Tshwane e ile ya hokahanya mosebetsi oo.

Mosebetsi wa ho tlhalobo o ne o sa kenelwa feela ke ditho tsa NLB, empa dipuong tsohle, ho ne ho

boetse ho na le batho ba sebetsang ka dipuo le bafuputsi hammoho le ditsebi tsa dipuo.

Moifo o sebetsanang le projeke ena o ne o na le ditho tse latelang puong ka nngwe:

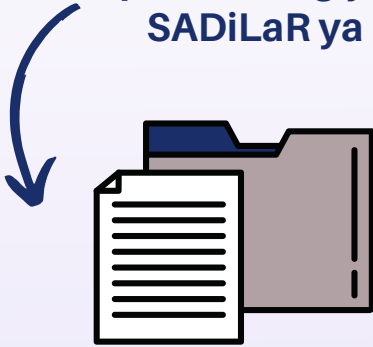
- **Seafrikanse:** Ditho tse 4 tsa NLB, batho ba 5 ba sebetsang ka puo le bafuputsi hammoho le setsebi se le seng se tswang Lefapha la Bophelo bo Botle.
- **Sexhosa:** Ditho tse 13 tsa NLB, motho a 1 ya sebetsang ka puo le mofuputsi.
- **Seswati:** Ditho tse 9 tsa NLB, batho ba 2 ba sebetsang ka puo le bafuputsi hammoho le setsebi sa ditaba tsa bophelo.
- **Sendebele:** Ditho tse 11 tsa NLB, batho ba babedi ba sebetsang ka puo le bafuputsi hammoho le setsebi se le seng sa bophelo se tswang Lefapha la Bophelo bo Thuto.
- **Setswana:** Ditho tse 13 tsa NLB, batho ba 3 ba sebetsang ka puo.
- **Sesotho:** Ditho tse 8 tsa NLB, motho a le 1 ya sebetsang ka puo le/kapa mofuputsi le setsebi sa bophelo se tswang Lefapha la Bophelo bo Botle.
- **Sezulu:** Ditho tse 12 tsa NLB, batho ba 3 ba sebetsang ka puo le bafuputsi hammoho le setsebi se le seng sa bophelo.
- **Setsonga:** Ditho tse 12 tsa NLB, batho ba 3 ba sebetsang ka puo le bafuputsi le setsebi se le seng sa bophelo se tswang Lefapha la Bophelo bo Botle.

Tobetsa mona hore o ikgokahanye le rona:

Letoto la mantšwe
le boetse le
fumaneha
polokelong ya
SADiLaR ya

Ikgokahanye le
rona:

- **Sepedi:** Ditho tse 11 tsa NLB, batho ba 3 ba sebetsang ka puo.
- **Sevenda:** Ditho tse 10 tsa NLB, motho a le 1 ya sebetsang ka puo le/kapa mofuputsi hammoho le setsebi se le seng sa bophelo.
- **Senyese mane:** Mofuputsi ya 1 le motho a le mong ya sebetsang ka puo.

Ditho tsohle tsa NLB tse 136, batho ba sebetsang ka puo, bafuputsi, ditho tse ding tsa SADiLaR, le ba tswang Toropong ya Tshwane ba ile ba tlatsetsa haholo katlehong ya porojeke ena.

Yaba NLB e le tlasa boetapele ba PanSALB jwaloka motshehetsi ka ditjhelete wa mosebetsi ona, e ile ya fana ka netefatso le ho amohela letoto lena la mantšwe a dipuo tse sa tshwaneng. Toropo ya Tshwane e

phethetse mokgahlelo wa ho qetela wa porojeke ena, o neng o akarelletsa ho momahanya mantšwe, ho hatisa dibukana, hammoho le ho aba dibukana tse hatisitsweng pampiring le tse khomphiyutheng.

Toropo ya Tshwane e ile ya phatlalatsa letoto la mantšwe a COVID-19 ka dipuo tse sa tshwaneng kgwedeng ya Phupu 2021 webosaeteng ya bona ya www.tshwane.gov.za, mme dikhophi tse hatisitsweng di ile tsa abelwa mafapha a sa tshwaneng. Letoto la mantšwe le boetse le fumaneha polokelong ya SADiLaR ya <https://hdl.handle.net/20.500.1218/5/544>.

MEHLODI YA TLOTLONTSWE YA DIJITHALE YA SEN|UU

Kerry Jones, Bonny Sands, Menno van Zaanen

SeN|uu ke puo ya !Ui-Taa e kotsing e kgolo ya ho fela e neng e buuwa ke setjhaba sa #Khomani sa Afrika Borwa. Kgale kwana batho ba #Khomani e ne e le ditsomi tse simolohang karolong e ka borwa ya Kalahari tse neng di phela bophelo ba hloma-ohlomole. Kajeno lena ba se ba phela bophelo ba ho dula seabakeng se le seng.

Ka maswabi, ho latela tsebo ya ditsebi tsa puo, hona jwale ho na le motho a le mong feela ya buang puo ya SeN|uu hantle ebile e le puo eo a e nyantseng letsweleng. Lebitso la hae ka #Xuu |Eeki Katrina Esau. Dilemong tsa morao tjena, nkgono enwa eo ha ba mo reneketsa ba reng ke "Ouma", o se a hloka halletswe ke ba lelapa labo le metswalle eo a neng a bua puo ya SeN|uu le yena.

E le boiteko ba ho kopanya mehlodi ya histori le ya tsebo ya puo e hlahiswang ka SeN|uu, African Tongu e kopantse matsoho le Lekgotla le

Laolang Puo ya SeN|uu le SADiLaR ba sebedisana projekeng e bitswang "MehloDI ya Ntlotlontswe ya Dijithale ya SeN|uu". Sepheo se ka sehloohong sa projeke ena ke ho kopanya phuputso ya dintho tsa kgale le tsa hona jwale tsa puo ya SeN|uu tse kenngwang ho tlotlontswe e tla hatiswa ka mefuta e meraro, e leng palo e fokolang ya tlotlontswe e tla hatiswa pampiring, tlotlontswe ya dijithale e ka fumanwang ho phothale ya ditlotlontswe, hammoho le epo ya ditlotlontswe. MehloDI ena e tla fumaneha mahala ha e qeta ho phethwa mathwasong a 2023.

NALANE E KGUTSHWANE YA DITOKOMANE TSA KGALE TSA SEN|UU:

Ka bo1970, ho ne ho nahanwa hore puo ya Sen|uu e fedile karolong e ka borwa ya Afrika. Le ha ho le jwalo, ka bo1990 nakong ya tlhahlobo ya mekgabo ya setso, e leng tshebetso e kentsweng tshebetsong ka UNESCO, dibui tse 26 di ile tsa bolela hore ke batho ba buang SenN|uu. Ditsebi tsa dipuo tse kang Nigel Crawhall, Tony Traill le Levi Namaseb di ile tsa netefatsa hore dibui tsena kannete e ne e le batho ba buang SeN|uu eseng SeNama jwalokaha baahi ba ne ba nahana. Ke teng moo Crawhall, Traill le Namaseb ba ileng ba etsa boiteko bo matla ba ho tlaheha puo ena e le taba ya bohlokwa ka hara naha. Tlaleho e feletseng eo ba ileng ba e etsa ba sebedisana le baahi ba moo e ka fumanwa Yunivesithing ya Cape Town, Dipokello tse Kgethehileng tlasa lebitso le reng "#Khomani

San | Hugh Brody Collection (BVF41)"

Ho tloha ka nako eo haesale ditsebi tse ngata tsa dipuo tsa selehae le tsa matjhaba tse amehileng ka dipuo tsa karolong e ka borwa ya Afrika di thahasella puo ya SeN|uu. Tlhahisoleseding ya moraorao e bokeletsweng le tlhahlobo e entsweng ka Motshehanong 2021 mane Upington ke Kerry Jones, Ouma Katrina Esau (sebu sa ho qetela sa SeN|uu), Claudia Snyman (setloholo sa Ouma Katrina Esau), David van Wyk (Mongodi wa Lekgotla le Laolang Puo ya SeN|uu), Sussie Bock (setho sa Kalahari sa Lekgotla le Laolang Puo ya SeN|uu le ditloholo tsa dibui tsa SeN|uu) le Bonny Sands (ya ileng a thusa inthaneteng ho tswa USA).

Project collaborators:

NORTHERN ARIZONA UNIVERSITY

sport, arts & culture

Department:
Sport, Arts and Culture
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

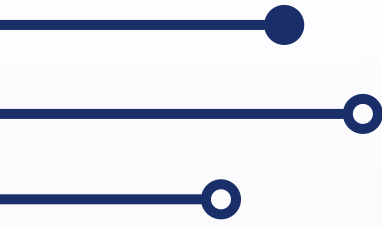
TLHAHISOLESERING E BOKELETSWENG BAKENG SA PHUPUTSO LE NTSHETSOPELE:

Tlhahisolesering ya botsebi ba dipuo e bokeletsweng ke Bonny Sands, Chris Collins, Amanda Miller, Johanna Brugman, Levi Namaseb le Alena Witzlack-Makarevich e ile ya abuwa ka bolokolohi ka merero e amanang le projeke ena. Ho tla fihlela kajeno, tlhahisolesering e bokeletsweng e batsi mme e na le mantswa a fetang 1560. A ile a rekotwa ho tswa ho dibui tse nyantseng puo ena letsweleng ba seng ba hlokaletse: Anna Kassie, Hanna Koper, Griet Seekoei, |Una Rooi, Kheis Brou, Hannie Koerant, Andries Olyn, Vytjie |Abaka Koper le Simon Sauls. Nkgono Ouma Katrina Esau le yena o ile a kenyelletswa direktong tsena tsa kgale mme ho tla fihlela lena le hodimo o tswela pele ho thusa ka ho netefatsa phetolelo le direktoto tse hlakileng tsa modumo. Mantswa ana wohle a tlahehilweng a ile a fetolelwa ka Seafrikanse,

Senyesemane le SeKhoekhoegowab (mofuta o mong wa Namibia o rekotilweng ke Moprof Levi Namaseb). Ho phaella moo, ho na le mantswa a builweng mme ha ngolwa mopeleto wa wona a kentsweng rekoteng ka SeN|uu. Tlhahisolesering e bokeletsweng e boitse e na le direktoto tse 4860 tsa mantswa a bontshang hore na a sebediswa jwang hammoho le direktoto tse ding tse 20,000 (ka mohlala, mantswa a bopilweng ka didumanosi, matoto ao ho amehilweng ka wona, le dibuka tsa ho ithuta ho bala). Le ha ditokomane tsa puo ya SeN|uu dilemong tsa morao tjena e le methwaela, tlhahisolesering ena e bokeletsweng e fana ka tlhaloso e batsi le ditokomane tsa puo ena. Jwale tlhahisolesering yohle e mothating

Ikgokahanye le rona:

Ba
sebedisanang
projekeng:

RHODES UNIVERSITY
Where leaders learn

AFRICANTONGUE
Professional linguistic consultancy

Ikgokahanye le
rona:

wa ho phethelwa le ho bolokwa ka dijithale hore e etswe hore e fumanehe polokelong ya SADiLaR ho latela melao ya tataiso ya FAIR ho

tiisa hore e ka fumaneha, ya fihlilleha, ya sebediseha le ho sebediswa hape.

DIPHETHO TSA PROJEKE:

Ho rerilwe hore ka 2023 setjhaba sa Afrika Borwa le lefatshe ka kakaretso di fuwe ka diphetho tse latelang:

1. TLOTLONTSWE E HATISITSWENG PAMPIRING

Ho tla tiiswa hore palo e fokolang ya ditlotlontswe tse hatisitsweng pampiring tse 5000 tse nang le dipuo tsohle tse nne tse hlahositsweng ka hodimo e fuwa ditloholo tsa setjhaba sa #Khomani, dilaebrari tse kgethilweng, barutehi le malwanedi ba dipuo. Tlotlontswe e tla akarelletsa dipale tsa bophelo ba dibui tsa SeN|uu tse nkileng karolo projekeng ena hammoho le ditsebi tsa puo tse sebeditseng ka tlhahisoleseding ena e bokeletsweng.

2. EPO YA TLOTLONTSWE YA MEHALA YA THEKENG

Kgatiso ya epo ya tlotlontswe ya mehala ya thekeng ya tlotlontswe ena e tla fumaneha bobedi ho iOS le Android. Epong ena ho tla ba bonolo hore batho ba bone mantswe ka dipuo tse sa tshwaneng le hore ba sebedise karolo ya ho batla. Diketsahalo tsa moraorao di bontsha hore epo ena e tla fumaneha ka

ditsela tse pedi: kgatiso ya ha motho a se inthaneteng le kgatiso ya ha motho a le inthaneteng ka makgabane a fapanang hanyane. Hape ho tla kgone hore motho a mamele direkoto tsa modumo ha a sebedisa epo.

3. TLOTLONTSWE YA WEBOSAETENG

Kgatiso ya tlotlontswe ya webosaeteng e tla ba le ditshobotsi tse ngata ho feta kgatiso ya epong ka ha e tla be e sa sitiswe ke boholo ba yona le ditshitiso tsa mehala ya thekeng. E tla fumaneha ka dibatli tsa webosaete mme e tla fumaneha ho phothale ya tlotlontswe webosaeteng ya SADiLaR. E tla ba le makgabane a tshwanang le a epo ya mohala wa thekeng mme ho tla be ho kenyelletsweng medumo e rekotilweng. Ho tla lokela ho qaptjwe makgabane a mang molemong wa epo ya tlotlontswe ya mehala ya thekeng esita le tlotlontswe ya webosaeteng, ka mohlala, hore di sebetsane le bohlokwa ba matshwao a emelang medumo e kang 'qh' kapa 'xh' tse hlahang kgafetsa puong ya SeN|uu.

MEHATO E LATELANG PROJEKENG ENA:

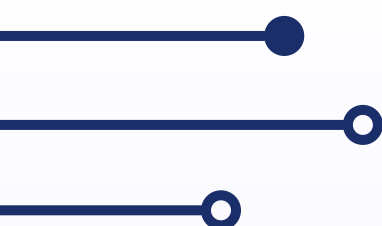
Hona jwale, tlhahisoleseding e bokeletsweng e boemong ba ho phethelwa mme mantswe a tlotlontswe a lokela ho netefatswa le sebui se setseng sa puo ya SeN|uu. Mme mongolo o lokela ho etswa hore o nyallane le wa dikgatiso tsa bafuputsi/ditsebi tsa puo tsa nakong e fetileng ho netefatsa hore tlhahisoleseding yohle e bokeletsweng e momahane kaofela. Ho tla etswa direkoto tse ding tse mamelwang moo di hlokehang mme ho tla lokela ho hlahlojwe le ho lokisa tlhahisoleseding e hlahisang tlhahisoleseding e

bokeletsweng moo ho hlokehang. Hang ha tlhahisoleseding e bokeletsweng e hlwekisitswe le ho hlahlojwa hore e momahane ebile e feletse, e tla romelwa polokelong ya SADiLaR. Ka tsela eo, bafuputsi ba nang le thahasello ba tla kgona ho fihlella tlhahisoleseding eo ka bolokolohi. Ke moo tlhahisoleseding e bokeletsweng e tla fetolwa hore e bohehe ka ditsela tse sa tshwaneng tse hlokehang ho etsa mefuta e sa tshwaneng (tlotlontswe e hatisitsweng pampiring, epo ya tlotlontswe le

science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Ba sebedisanang projekeng:

science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Ikgokahanye le rona:

phothale ya tlotlontswe ya webosaeteng).

Projeke ena e ile ya tobana le diphephetso tse sa tshwaneng. Ka mohlala, ho na le sebui se le seng feela sa SeN|uu se ka fanang ka tlhahisoleseding e ka tsheptjwang ya mantswa a bokeletsweng. Sewa se teng hona jwale se etsa hore ho be thata ho nka maeto ka ha bophelo bo botle ba bankakarolo bo tlameha ho nahanelwa. Ka lehlakoreng la setekgenike, matshwao a puo a sebediswang ho bontsha medumo ya ditlhaku tse kang 'qh' le medumo nakong ya ha ho bitswa mantswa a hlahisa diphephetso tse ikgethang. Ka mohlala, ho thata ho kenya ditlhaku tse dikgatisong tsa dijithale tsa tlotlontswe kaha matshwao kaha matshwao ana ha a fumanehe hodima khiboto. Hape ho thata ho fana ka ditshisinyo (ka mohlala, tabeng ya diphoso tsa mopeleto). Hona jwale diphephetso tse na kaofela dirarollwa ho sebediswa ditharollo tse sa tshwaneng tse iqapetsweng.

Diphephetso tse na le ditharollo di bontshang hore ho qapuwa ha mehlodi ya mofuta ona ha se ntho e nyane mme moifo wa phuputso o lokela ho hlwaya ditharollo tsa maemo a tshohanyetso.

Ba sebedisanang projekeng:

African Tongue, Lekgotla le Laolang Puo ya SeN|uu, Lefapha la Mahlale le Boqapi, South African Centre for Digital Language Resources, Yunivesithi ya Stellenbosch, Yunivesithi ya Rhodes, le Yunivesithi ya Northern Arizona

E tsheheditse ke: Lefapha la Dipapadi, Bonono le Setso

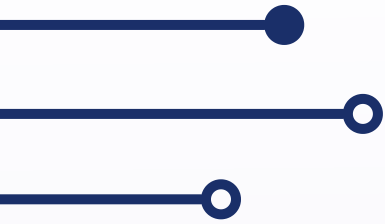
Hore o fumane dintlha tse amanang le projeke ena ka botlalo, ka kopo bula linki e latelang hore o fumane ditaba tse na mahala:

https://figshare.com/articles/presentation/Development_of_a_digital_dictionary_for_N_uu/15104322

Khephshene: Mosebetsi wa setsebi sa mehleng sa puo ka bo 1990 ha se tlaleha puo ya SeN|uu. Ho tloha ka ho le letshehadi ho ya ho le letona, Dawid Kruiper (morena wa mehleng wa setjhaba sa #Khomani), Andries Olyn (sebui sa SeN|uu) le Nigel Crawhall (setsebi sa dipuo le molwanedi wa ditokelo tsa botho).

Hore o fumane dintlha tse amanang le projeke ena ka botlalo, ka kopo bula linki e latelang hore o fumane ditaba tse na mahala:

Ikgokahanye le rona:

Khephshene: Dawid Kruiper o sebetsa le setsebi sa puo sa Namibia, e leng Levi Namaseb, mabitsong a dibaka tsa setso tikolohong ya Kalahari.

Khephshene: Batho ba baholo ba #Khomani kantle ho sebaka seo kajeno se tsejwang e le Kgalagadi Transfrontier Park. Ba ile ba amohuwa lefatshe lena hore le etswe serapa sa diphoofolo. Ho tloha ka nako eo ba ile ba atleha ho hapa lefatshe la bona hape le sebakeng sa le pela Kgalagadi Transfrontier Park e Kapa Leboya ebile ba dumeletswe hore ba kene serapeng seo.

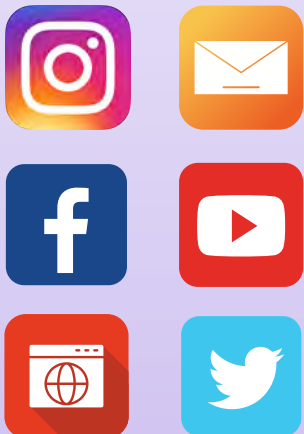
science & innovation

Department:
Science and Innovation
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Khephshene: Baradi ba Swartkop ke dibui tsa puo ya SeN|uu, ba ileng ba itlhamisa ka bo1990 mme hamorao ya eba balwanedi ba puo ya habo bona, setso le mokgabo.

Ikgokahanye le rona:

Khephshene: Setsebi sa dipuo Bonny Sands se sebetsa le sebui sa puo ya SeN|uu, Simon Sauls, ofising ya nakwana ya Kalahari, ka 2006.

9 Phato 1956

#WOMENSMONTH2021: HO EKETSA SETJHABA SA THEKNOLOJI HO MATLAFADITSE BASADI DITHUTONG TSA MAHLALE A BOTHO LE BOSETJHABA

“Afrika Borwa e keteka Kgwedi ya Basadi ka Phato e le ho tlotla basadi ba fetang 20 000 ba ileng ba hwantela Union Buildings ka la 9 Phato 1956 ho ya ipelaetsa kgahlanong le hore Melao ya Ditompase e fetisetswe le ho basadi. Mmuso wa Afrika Borwa o ile wa phatlalatsa Phato e le Kgwedi ya Basadi mme la 9 Phato le ketekwa selemo le selemo e le Letsatsi la Basadi.”
(<https://www.gov.za/womens-month>)

Ikgokahanye le rona:

Selemong sena, ESCALATOR e ketekile Kgwedi ya Basadi ka ho thakgola EMPOWER track ya Digital Champions Initiative ka la 5 Phato. E le ho thakgola sena, EMPOWER e ile ya lokisetsa letoto la diketsahalo tlasa sehlooho se reng “Ho itsetsepela lefatsheng le tswelang pele ho ba la sedijithale jwaloka motho wa mme Dithutong tsa Mahlale a Botho le Bosetjhaba”. Diketsahalo tsena di ne di buletswe bomme ba amahanngwang le dikolo tsa diphuputso le borutehi

tsa Afrika Borwa ba mekgahlelong yohle ya thuto le ba nang le boemo bofe kapa bofe ba boiphihlelo ditabeng tsa dijithale kapa tsa setekgenike.

Letoto le reretsweng ho bontsha batho ba bomme ba Dithutong tsa Mahlale a Botho le a Bosetjhaba hore na ke hobaneng ha e lokela ho ba karolo ya puisano e amanang le theknoloji, le bohlokwa ba

Ho na le direkoto tsa dipuo le diselaete tsa dibui ho YouTube channel ya rona.

Ikgokahanye le rona:

diphuputso tsa dijithale le tsa khomphiyutha, kamoo ba ka ithutang le ho hola le moo ba ka fuwang tshehetso ka teng. Re ile ba supa ka ho kgetheha dihlopha tse ikemiseditseng ho hodisa phano ya menyetla ho tsa theknoloji ka ho lekana le ka ho se kgetholle, jwaloka WanaData, RLadies, The Carpentries, le Youthmappers. Dibui tsa rona di ne di boetse di akga ka hare batho ba sebetsang ka theknoloji mekgahlelong e sa tshwaneng ya phuputso jwaloka ho tsa thuto, dithuto tsa botho, dithuto tsa dikamano tsa matjhaba le dithuto tsa kelelo.

Ho latela tlaleho ya ho tloha ka 2018 e hatisitsweng ke Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) e nang le sehlooho se reng "BRIDGING THE DIGITAL GENDER DIVIDE INCLUDE, UPSKILL, INNOVATE" (2018), hore menyetla ya basadi ba sebedise theknoloji e sa ntse e fokola haholo. Bangodi ba yona ba bua mantswe a latelang ho selelekela: "Kajeno lena phetoho e teng ditabeng tsa dijithale e hlahisa menyetla e metjha ya ho matlafatsa batho ba bomme moruong ebile e ka kgatha tema e kgolo ya ho finyella tekatekano ya bong. Inthanete, mananeo a dijithale, diselefouno le ditshebeletso tsa dijithale ho tsa ditjhelete di fa batho bohle menyetla ya ho ipabola mme e ka kwala lekgalo ka ho fa basadi monyetla wa ho fumana lekeno le eketsehileng, ho eketsa menyetla ya hore ba hirwe le ho fihlella tsebo le tlhahisoleseding e fuwang batho bohle. Re lokela ho nka monyetla ona hore re atolose menyetla ya tekatekano ya bong ntlheng ya menyetla ya ho hirwa, ho matlafatsa kgolo ya moruo le ho haha lefatshe le akaretsang bohle ditabeng tsa dijithale.

Hantlentle ho haha lefatshe le akaretsang bohle ditabeng tsa dijithale ke sepheo se le seng se sehlo sa ESCALATOR programme. Lenaneo la Digital Champions Initiative, e leng bohato ba ESCALATOR bo tswileng matsoho, ke lenaneo la botshelela ka tatellano la thupello ya ho tshehetsa bafuputsi ba Dithuto tsa Mahlale a Botho le Bosetjhaba maetong a bona a tsa dijithale le dikhomphiyutha. Mananeo ana wohle a tsheletseng a reretswe batho ba sa tshwaneng lenaneong la EMPOWER le amehileng ka ho kgetheha ka ho tshehetsa boMme.

Lenaneo la EMPOWER le ile la thakgola matoto a akarelletsang diboka tse nne tse nang le dibui tse pedi seboka ka seng. Nakong ya diboka tsena, re ile ra pana baetapele ba dihlopha tsa theknoloji ho tswa dihlopheng tseo ka sehlahlo di batlang ho tshehetsa boMme le dihlopha tse nyane, le bafuputsi ba tswang Dithutong tsa Mahlale a Bosetjhaba kapa tsa Botho. Ho na le direkoto tsa dipuo le diselaete tsa dibui ho YouTube channel ya rona.

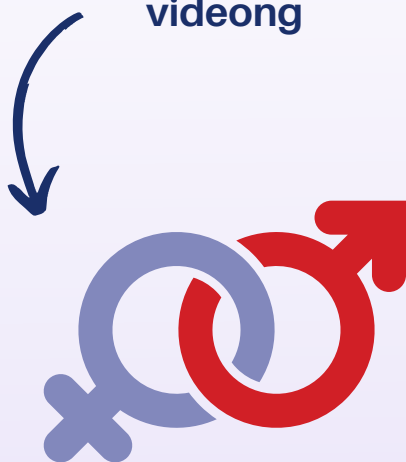
Ho ne ho tlile batho ba bangata mananeong ana mme bankakarolo ba ile ba ntsha maikutlo a bohlokwa le ho botsa dipotso nakong ya diboka tseo le kamora tsona. Mekgatlo e ileng ya emelwa e akarelletsa HSRC, UP, UCT, CPUT, SPU, UFH, UKZN, NWU, DUT, UWC, UNIZULU, UFS, TUT, WITS, le e meng! Re lebeletse ka tjantjello ho tswela pele re sebedisana le sehlopha sena se holang sa boMme ba Dithutong tsa Mahlale a Botho le tsa Bosetjhaba ba thahasellang ho bona phuputso le ho ruta le theknoloji di kopana.

PATLISISO YA MANTSWE A SEAFRIKANSE A BONG E ENTSWENG KE SADILAR

- Benito Trollip

Mafelong a 2020 bafuputsi ba babedi ba SADiLaR, e leng Benito Trollip le Deon du Plessis, ba ile ba thakgola patlisiso ya mantswe a Seafrikanse a bontshang bong. Se entseng hore ba be le tjantjello ke [Afrikaans blog](#) eo Benito a ileng a e ngola le Risha Lötter pejana ka 2020, moo a neng a tshohla phephetso ya ho itlhalosa kapa ho hlalosa boitsebiso ba bong ba motho ha ho se na mantswe a morero oo.

Shebella puo ena e rekotilweng videong

Ho ameha ka mantswe a hlalasang bong ka Seafrikanse, hammoho le menyetla e hlahiswang ke mekgwa ya dijithale ya ho etsa dipatlisiso, ho fana ka monyetla oo bafuputsi bana ba sa batleng hore e ba phonyoha.

Ntho ya pele e neng e lokela ho etswa e ne e le ho ngola kakaretso hore e romelwe sebokeng sa matjhaba se neng se amana ka ho kgetheha le bong le puo. Kakaretso eo ba ileng ba e ngola le ho e romela Sebokeng sa bo 11 sa Mokgatlo wa Matjhaba wa Bong le Dipuo ([available online](#)) e ne e le bohato ba pele ba ho hlahisa taba ena ya bohlokwa. Morao tjena ho sa tswa kenngwa [video presentation](#) ho kanale ya YouTube ya SADiLaR. Ba tshohla dikarolo tse sa tshwaneng tsa bohlokwa tsa nalane e tlwaelehileng ya Seafrikanse eo mohlomong e kgathileng tema e kgolo hore ebe ho haella mantswe a amanang le ho hlalosa bong. Bafuputsi bana ba ile ba toboketsa matsapa a nkilweng ke ditho tsa mekgatlo ya dipuo le mekgatlo e meng hore di qape mantswe, jwaloka a [Tshisimani Centre for Activist Education](#) le Komishine ya Tekatekano ya Bong e sebedisa le lekgotla la Seafrikanse la naha la dipuo le welang tlasa PanSALB.

Puong ya bona ba hlahisa hore ho na le dikarolo tse mmalwa tse hlokanang dipatlisiso tse eketsehileng.

Ho tloha sebokeng seo sa kgweding ya Phupu 2021, ditherisano di ntse di tswela pele, haholoholo ditabeng tse qollotsweng bakeng sa dipatlisiso tse eketsehileng. Hona jwale projeke ena e ntse e atoloswa ka ditsela tse ngata hore e akaretse dipuisano tse batsi tse amanang le ditshobotsi tse teng setjhabeng, dipuong mme mohlomong le dipolotiking, tse susumeditseng ntshetsopele ya Seafrikanse, manollo ya mantswe a ileng a hlahiswa puong ya seboka se boletsweng ka hodimo, le puisano ya mantswe ao ekabang a tsuo kapa nyefolo kapa mookotaba oo ho wona ho sebediswang mantswe a amanang le batho ba LGBTQIA+. Projeke e tla tswela pele ho batlisisa mantswe ana a boetseng a sebediswa ke setjhaba kapa a sebediswang feela ha motho a rohakuwa kapa a nyefolwa.

Shebella puo ena e rekotilweng videong [HERE](#).

Ikgokahanye le rona:

DIKETSAHALO TSE TLANG

Digital Humanities Association of Southern Africa (DHASA) Conference

La 29 Pudungwana - 3 Tshitwe 2021

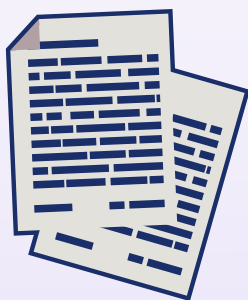
Seboka sa DHASA ke lenaneo le kopantseng dithuto tse ngata bakeng sa bafuputsi ba sebetsang dikarolong tsohle tsa Dithuto tsa Botho tsa Dijithale (ho kopanyelletsa le dipuo, dingolwa, bonono ba ditshwantsho, dithuto tsa botshwantshi le tsa kalaneng, dithuto tsa diphatlatlatso, mmino, nalane, thuto ya bosetjhaba, thuto ya keello, ditheknoloji tsa puo, dithuto tsa laebrari, filosofi, mekgwa e sebediswang diphuputsong,

mananeo a khomphiyutha le tharollo ya dipalo ka khomphiyutha. Se reretswe ho qala mananeno bakeng sa ho hlahella ha sehlopha se sebedisang Dithuto tsa Mahlale a Botho tsa Dijithale.

Boingodiso inthaneteng bo tla tswela pele ho fihlela ka la 28 Pudungwana 2021:

<https://dh2021.digitalhumanities.org.za/registration/>

Tobetsa mona o ngodise hore o romelwe koranta ya rona kamehla

Resources for African Indigenous Languages Workshop

La 29 Pudungwana-la 3 Tshitwe (nakong ya seboka sa DHASA)

SADiLaR e hlophisa wekeshopo ya bobedi ya RAIL e amanang le matlotlo a dipuo tsa matswallwa a Afrika. Wekeshopo ena e reretswe ho kopanya bafuputsi ba thahasellang ho bontsha diphuputso tsa bona mme kahoo ba phahamise dipuo tsa matswallwa a Afrika. Ena ke tekolo e kgotshwane ya boemo ba hona jwale ba ditaba ebile e totobatsa hore ho na le matlotlo a dipuo tsa matswallwa a Afrika, a akarelletsang bobedi tlhahisoleseding le dithulusi. Ho phaella moo, e nolofalletsa bafuputsi ba thahasellang dipuo tsa Seafrika ho abelana

tlhahisoleseding le ho qala dipuisano tse amanang le ho ntlafatsa boleng le ho fumaneha ha matlotlo ana.

Wekeshopo ya RAIL e tla ba sebakeng se le seng le seboka sa DHASA, mme kahoo batho ba tla ingodisa webosaeteng ya DHASA: <https://dh2021.digitalhumanities.org.za/registration/>

Bankakarolo ba tla lokela ho ingodisetsa seboka le ho kgetha ho ba teng wekeshopong ya RAIL nakong ya boingodiso.

Ikgokahanye le rona:

